

Elkallódott múltunk a Kárpátmedencében.

4. Változat

Bevezetés.

A magyar történelem a Kárpátmedencében a honfoglalással kezdődik. Kétségtelen, hogy a területen 896 előtt nem volt magyar államiság, mégis azt egy többségében magyar nyelvű paraszti lakosság már évszázadokkal azelőtt kitöltötte. A röghöz tapadt lakosság földjeit archaikus módon művelte, de paraszti kulturája magasabbrendű volt (ágyeke és szőlőművelés ismerete), mint a korabeli szlávok kezdetleges földművelése. Történelemírásunk hitvallásszerűen tagadja a magyarság jelenlétét a Kárpátmedencében a honfoglalás előtt. Az ittkövetkező *vitairat* Magyarország paraszti lakosságának folyamatos fennmaradására utal, egyben a folytonosságot tagadó történelemszemlélet kétségbevonható sőt tarthatatlan téziseire is rámutat.¹

2. A történelemírás előtti időszak.

2.1. A kezdetek.

A földművelés elterjedéséig az ősember évezredek át a fennmaradásáért küzdött. A gyűjtögető, halász-vadász társadalom nem szaporodott²: nélkülözések és katasztrófák között tengette életét. Kisebb csoportokban, egymástól elhatárolt vadászterületeken élt, ahová más közösséghez tartozó ősember nem tehetett be a lábát.³

Az egzisztenciális bizonytalanság a földművelés felfedezésével véget ért. Az ősember Kr. e. 8000 körül a Közelkeleten dugta az első magot a földbe.⁴ Egy-két évezred telt el, amíg egy mezőgazdaságnak nevezhető termelés (kapás, majd ekés földművelés) kialakult. Ezen fejlődés közben, már a Kr. e. VII. évezred körül⁵ ősparaszti csoportok indultak el a gyakorlatilag lakatlan vidékekre, a gyűjtögető társadalmak területére.

A nagy népmozgás első, szinte erőszak nélküli korszaka volt a migráció. A Kárpátmedence az őskortól kezdve lakott terület volt⁶. Honfoglalás előtti benépesülését döntően befolyásolta, hogy:

1.) Európa egyik első területe volt, ahová a földművelés eljutott⁷, tehát előbb népesült be, mint az akkortájt még majdnem összefüggő őserdővel benőtt környezete.

2.) Az ősparaszt (a vaskor előtt) még nem tudott erdőt irtani. A Kárpátmedencében találta meg Európa legnagyobb összefüggő, erdőmentes területét. A löszborította Nagy- és Kisalföldön valamint a Dunántúl lapályosabb

¹ A továbbiakban a tézisek félkövér betűkkel, a vitairat eltérő megállapításai aláhúzással vannak kiemelve.

² A népsűrűség igen alacsony volt: 2-20 km²-re jutott egy ember.

³ Az emberiség összlétszáma ebben az időszakban (mezolitikum) 4-10 millió között mozgott.

⁴ Balassa Iván: Az eke és szántás története Magyarországon. Bp. 1973. 37. old.

⁵ Balassa Iván: i. mű 38. old.

⁶

⁷ Balassa Iván: i. mű. 39. old

részein soha nem nőtt erdő. Ezen a közép-európai tájon gyorsan elterjedt a földművelés : egy-két évezred alatt betöltötte egy békésen együtt élő, de különböző nyelveket beszélő ősparaszti konglomerátum. Ezen történelem előtti időben a Duna-Tisza tája jóval sűrűbben lakott volt, mint Közép- és Nyugateurópa : ok a megművelhető földek aránya az összterülethez kedvezőbb volt.

2.2. A migráció és a mezőgazdasági forradalom.

A földművelés lassan terjedt. Kr. e. 5000-ben érte el a Kárpátmedencét, 3000-ben Európa nyugati és északi peremét. A III. évezred folyamán az *indogermánok migrációja* árasztotta el Európát. A jövevények évszázadokon át érkeztek kisebb csoportokban új hazájukba. Mindenütt ritkán lakott területekre települtek , de már parasztok közé . A földművelés általános elterjedése megszüntette a kiszolgáltatottságot. Ettől kezdve (mintegy 5000-től) észlelhető az emberiség szaporodása [1.sz. rajz] A migráció kb. Kr. e. 500-ig tartott. A 4 és fél évezred folyamán (újkőkorszak, réz-, bronz-korszak és a vaskorszak első fele) az erdőmentes területek feltöltődtek földművelőkkel. A periódus végén *a paraszti társadalmak népsűrűsége a gyűjtőgető népesség 38-szorosára növekedett.* [1. sz. rajz.]⁸ Ezt az emberiség történetében páratlan mértékű megsokasodást a demográfusok a mezőgazdasági forradalomnak nevezik. A migráció alatt alakult ki Európa összes nyelve és nemzetisége. A történelem további alakulását eldöntő korszak lefolyásáról csak nyelvi szubsztrátumok alapján vannak halvány elképzeléseink.

2.3. A népvándorlás.

Európában a az erdőmentes területek népsűrűsége a Kr.e. I. évezred folyamán 10-30 főre emelkedett négyzetkilométerenként. . Kisebb embercsoportok (nagy családok, vagy nemzetségek) már nem tudtak szabadon mozogni és tetszés szerint letelepedni : *nem állott rendelkezésre szabad, megműveletlen, de paraszti munkára alkalmas földterület.* A migráció megszűnt A feleslegessé váló népszaporulat csak erőszakkal telepedhetett idegen parasztok nyakára. Már a Kr. e. II évezredben elkezdődött a *hódító néptörzsek vándorlása.* Jól felfegyverzett lovas seregek (5-20000 harcosból és családtagjaikból álló *törzsek*) indultak *hódító* útra. Erejüknek megfelelő nagyságú területet hódítottak meg és uralkodtak az őslakosság felett , mindaddig, míg új hódító el nem kergette őket, vagy fel nem szivódtak a parasztság 10-20x-os többségben lévő tömegében.⁹

⁸ 1]ábra Colin Mc Evedy and Richard Jones művéből Atlas of World Population History 344 o.

⁹ A népvándorlás *ismertebb* hódítói: A) Az *irániak*: a kimérek, a szkíták, a szarmaták és az alánok . B) A Pannóniában és a Balkánon hódító kelták és az Erdélyben hódító dákok. C) A *germán "Herrenvolk"-ok*: a markomannok, a kvádok , a szkírek, a keleti gótok, a nyugati gótok, a vandálok, a gepidák, a langobárdok, a burgundok, a frankok, az angolszászok, a normannok, és az orosz államot megalapító skandináv varégek. A sorozatot a D) *Török lovasnomádok* zárják , (akik

A 8.sz. lábjegyzetben felsorolt 26 hódító- népvándorló törzsből 4. oldal
(a felsorolás csak az ismertebbekre terjed ki) a magyarok a történelem tanítása
szerint két szempontból képeznek egyedülálló kivételt:

1. Csak a magyarok tartották meg több mint egy évezreden át a nyelvüket.

2. Csak ők voltak képesek a behódolt lakosság nyelvét megváltoztatni.

2.4. A népvándorlás "beolvadt" néptörzsei.

Az ősi krónikák írói általában valamilyen hatalom szolgálatában állottak, és kenyéradóik minden fegyvertényét leírták, de a behódolt népekről alig tettek említést. Így Anonymus is Béla király szolgálatában állt. Művének bevezetésében külföldön élő barátjához így szól: "írjam meg neked Magyarország királyainak és nemeseinek a származását" (tehát *nem a nép eredetét*), valamint "nem szép volna, ha a magyar nemzet a származásának kezdetét *a parasztok hamis meséiből hallaná*"¹⁰

Az első történetírók csak kivételesen mozdultak ki a hazájukból. Megelégedtek az utazók leírásaival. Az idegen országokat a hatalmon lévőkről és nem a népről nevezték el. Ahogyan a hódítók váltották egymást, úgy változtak a népnevek. Előfordult, hogy ugyanazt az uralmon lévő réteget két vagy több néven is emlegették.¹¹ Ha az uralkodó törzset egy későbbi hódító legyőzte, akkor a krónikás a nép elpusztulásáról számolt be. Ezzel szemben, *a hódítók előtt betelepült paraszti nép soha nem pusztult el teljesen*¹²⁻¹³. A harcosok kimélték a parasztok életét, mert az általuk termelt élelemre rá voltak utalva. *A történelemtudomány, kivált a magyar, még napjainkban is az első források azon téves elképzelését vallja, hogy az ókorban és középkor első felében 1-2 évszázadon belül egész országokat kitöltő népek jelentek meg és tűntek el a történelem színpadáról.* Ezzel a szemlélettel¹⁴

---

közé harcmódozuk és életvitelük alapján a mi honfoglalóink is tartoznak): a hunok, az avarok, a bulgárok, az onogúrok, a magyarok, a besenyők és a kunok.

¹⁰ Pais Dezső: Magyar Anonymus 19,20. old. avagy eredetiben: Pauler Gy. "A magyar honfoglalás kútfői." "...scripseram: ita et genealogiam regum Hungariae et nobilium suorum, ..." gens Hungariae primordia sue generationis...ex falsis fabulis rusticorum ...audiret"
¹¹

¹² Ernst Kirstein: "Raum und Bevölkerung in der Weltgeschichte." 328. old. a Kárpátmedencéről a népvándorlás idején: "A lovasnomádok uralják a környéket anélkül, hogy maguk megtelepednének, vagy paraszti munkát végeznének. A parasztok létszáma alig változik. A nomádoktól függenek, akik a felső népréteget képezik."

¹³ O.J. Maenchen-Helfen A" Die Welt der Hunnen" 92. old. írja Thrácia hunok által kilakoltatott határsávjáról: "Csak a parasztok tapadtak a földjükhöz, amint azt ők mindig és mindenütt teszik. Ha a hunok jöttek, elmenekültek, magukkal víve minden elmozdíthatót és az állatokat az erdőbe hajtva. A vihar elmúltával visszatértek.

¹⁴ Gyórfy: Magyarország történeti földrajza. III.kt 327. old. *Tabula rasa* elmélet, mely szerint a szláv nevektől mentes magyarországi területek lakatlanok lettek volna a honfoglaláskor. Más magyar történészek is tételeznek fel lakatlanságot (pl a Dunántúlon) a rómaikor végére, avagy az avarok előtti időszakra egy 1 fő/ km² alatti népsűrűséget.

ellentétben az uralmak váltakozása ellenére a paraszti nép többségének kontinuitása maradt.¹⁵ 5. oldal

2.5. Kelták, szkíták, dákok.

A Kárpátmedence első, a források által megemlített, hódítói a kelták, a szkíták és a dákok voltak.

A kelták. a Dunántúlon és a Balkánon hódítottak. A magas civilizációjú nép kitűnt a vasiparával. (La tene kultúra), amelyben a dunántúli Vashegy bányászata is fontos volt. A kelták Pannóniában kis városokban (oppidium) élő vékony vezetőréteget képeztek¹⁶ az őslakosság felett.¹⁷

A szkíták. Hatalmas birodalmuk a Kr. e. I. évezredben az Azovi Tengertől a Tiszáig terjedt. Őket váltották le a Kr. e. IV. sz.-ban a szarmaták. A két iráni lovasnomád hódító valamelyikétől kerülhetett a Kárpátmedence lakosaihoz az avar kori sírokban felbukkanó un. griffes-indás díszítési mód. Mindkét nép uralkodott birodalma paraszti lakossága felett¹⁸.

A dákok. A trák népcsaládhoz tartozó dákok a római térfoglalás elől északi irányba húzódva újabb területeket hódítottak meg. A Kr. előtti¹⁹ és a Kr. utáni I. sz.-ban Erdélyt is uralták. Kővárakat (dévákat) építve uralkodtak a behódolt nép felett²⁰. Hatalmuk tetőfokán (Kr. e. I. sz. közepén) Boirebistas nevű uralkodójuk elfoglalta a Tiszántúlt, a Kisalföldet a Dunától északra, valamint a Dunántúl északkeleti részét a keltáktól.²¹

3. A honfoglalást megelőző történelmi korszak.

¹⁵ Magyarország Története. Székely-Bartha I. kt. 147. old. A Korai Bronzkor. "A (Kr. e.) 2. évezred elején már nem számolhatunk gyökeres átalakulással vagy éppen népességcserével. A lakosság a neolitikum népességéhez képest a többszörösére nőtt... művelés alá vette a Kárpátmedence... valamennyi... megtelepedésre alkalmas területét. Ez az... "embertömeg" szilárd biológiai alap..., amelynek történetét színezhették ... katasztrófák, ezek azonban ... nem egykönnyen okoztak gyökeres népességváltozást.

¹⁶ Szántó Imre: "Hévíz története" 27. old. "A legkorábbi kelta leletek vékony hódító réteg megjelenéséről tanúskodnak... A Kárpátmedence keltasága még az ókor végén felszívódott,....

¹⁷ I. 14. lábjegyzet id. mű "A kelta hódítások" 183. old. "... az új kelta uralom a szkordiszkusok törzsének kezében volt... A harcosokból álló... csoportok úgy igyekeztek lábukat megvetni, hogy a keltákénál fejletlenebb technikával ... rendelkező lakosságra települve ... két osztályra tagolódo uralom alakuljon ki... a leigázott őslakosság ... kezdetleges jobbágyság formájában szolgált.

¹⁸ Ernst Kirsten id. mű 264. old.: A délorosz steppén a kimérektől a hunokig minden nomád hullám hagyta az ott talált paraszti lakosságot (a szalagdiszes keramikusok utódait) a saját részére dolgozni.

¹⁹ I. 14. lábjegyzet id. mű. 191. old. "Boirebistas az i. e. 1. szd. közepén a Duna-medence és a Balkán egyetlen politikailag számottevő uralkodója volt."

²⁰ I. 14. lábjegyzet id. mű 212. old. "Decebalus uralkodása alatt a dákok újra egyetlen államban egyesültek, ... melynek központja Erdély délnyugati hegyei között ... fekvő számos nagy dák vár egyike volt." 195. old. "A dákok arisztokráciája, "a sapkások" (tarabostes) ... széthúzásra hajlamos, hegyi váraiban egymás ellen hadakozó arisztokrácia volt."

²¹ I. 14. lábjegyzet id. mű 191. old. "... a keltáknak le kellett mondaniok a Tiszától keletre eső vidékről" .... "a dákok az északkeleti Dunántúl egyes pontjain is megvetették a lábukat." ... "eldákosodás figyelhető meg a Dunától északra"

3.1. A római uralom.

A rómaiak Kr.e. 35- 29 ,majd 13-8-ig hódították meg Pannóniát. Kr.u. 6.és 8 között a "pannonok", fellázadtak. Az ellenállás központja úgy a hódítás mint a lázadás folyamán a pannonok lakta Szerémség volt. A lázadó Pannóniához csatlakozott Illiria és Dalmácia is. A pannon lázadás leverése a rómaiaknak a meghódítással majdnem azonos véráldozatába került . A felkelésben résztvevő lakosság létszámát *Velleius* 800.000-ben²² adja meg, ebből 400.000 jut Pannóniára, melynek területe akkor a Dráva-Száva közével és a Bécsi Medencével kb 70000 km² volt. Pannónia *népsűrűsége* tehát *5,7/km² -re* tehető a lázadás idején. *Velleius* a pannon felkelés alatt a római seregben magasrangú parancsnoki tisztelet töltött be²³.

3.1.2. A római uralom megszűnte után a garázdálkodó fegyveresek gyakori betörésének következtében valószínűleg Pannónia lakossága is megritkult, de a pusztítások mértéke nem érhetette el a civilizáltabb országok elnéptelenedési arányait (30-50 %²⁴). Pannóniának alig volt városa, márpedig a háborúkban, ostromoknál a városok pusztultak elsősorban. A falusiakat inkább kímélték a hódítók, mert élelemre folyamatosan szükségük volt. A Római Birodalom megszűnése alig hathatott ki a Kárpátmedence Dunántúlon kívüli területének népsűrűségére . Téves a latin nyelvi maradványok hiányából azt a következtetést levonni, hogy Pannónia a rómaiak távozása után néptelenné vált volna.

3.1.3. Romanizáció még a római uralom alatt sem volt Pannóniában. A leszerelő veteránok automatikusan római polgárokká lettek, de a jelentéktelen városi polgári réteg romanizációján túlmenően alig hatottak ki a latin nyelv terjedésére. A második római évszázad közepétől a katonaság majdnem kizárólag helybeliekből, sőt a Birodalom határain kívül élő barbárokból rekrutálódott, Az idegen anyanyelvűek 25 éves katonai szolgálatuk alatt annyit tanultak meg latinul, amennyi a parancsok megértéséhez szükséges volt. Ha megnősültek, "pannon" feleségük a gyermekeinek csak saját nyelvét adta tovább. Miután *iskola nem volt*, mindenki az *anyjától tanult nyelvet* beszélt (*anyanyelv*). . Néhány évszázados katonai megszállás Európa más országaiban sem volt elegendő az ország nyelvének romanizálására. (pl. Germániában, vagy Britanniában). *Egy romanizáció iskola nélküli korszakban csakis latin telepéseknek évszázadokon át való tömeges betelepítésével, az őslakosság anyanyelvi többségének megtörése után jöhetett létre.* (Példák: Gallia, Hispánia, Dalmácia)

²² Vell. II. 110.3. gentium nationumque, que rebellaverunt, omnis numerus amplius *octingentis millibus* explebat;

²³ Julius Beloch: Die Bevölkerung der griechisch-romischen Welt 462-463 old. "L' Erma" di Bretschneider- Roma 1968 kiadás. Szerinte a Dunai tartományok átlagos népsűrűsége a pannon felkelés idején 5,0/km² volt.

²⁴ A népességcsökkenés értékei Európában a III. és VII. sz. között Colin McEvedy id. művéből 18., 57., 69., 105., 107., és 111. old: *Európai átlag* :30%, *Franciaország* 31% ; *Germánia* 14% ; *Ibéria* 38% ; *Itália* 51% ; *Balkán* 40%.

3.1.4. A civilizáció kontinuitása. Pannónia népének nyelve sem a római uralom alatt, sem a Római Birodalom megszűnte után nem változott. A latin nyelvű adminisztráció és katonaság kivonása után a lakosság többsége az uralom változását anyanyelvének megtartása mellett élte át. Viszont megmaradt a római civilizáció hatása a mezőgazdaságban (ágyeke, szőlőművelés). A kelta korban már ismert szőlő- és bortermelés²⁵ általánosan elterjedt és római jellegűvé vált. (Leletek)²⁶⁻²⁷⁻²⁸⁻²⁹⁻³⁰. A régészet gyér emlékei ellenére a VI- IX századból is maradtak nyomok a szőlőtermeléséről³¹⁻³²⁻³³. A szőlők és a szőlőművelők emlegetése az első okiratokban, már Szt. István idejében³⁴, a gazdasági ágazat kontinuitására utal. Már magyar időkben talált, de a római szerszámokhoz igen hasonló eszközök, mint szőlőmetszőkés³⁵, prések³⁶ is a római szőlőkultúra folyamatoságát igazolják. A XI. sz. okleveleinek többsége tudósít szőlő vagy szőlőművelés adományozásáról. Összesen 15 helységet (10 a dunántúlon) említene az oklevelek a szőlőműveléssel kapcsolatban. Elképzelhetetlen, hogy a magyar nyelvterületen elterjedt szőlőket a 100 évvel azelőtt még lovon száguldozó harcosok unokái telepítették volna. A nehéz munkát és nagyfokú szakismeretet megkövetelő szőlőkultúra csakis évszázadok tapasztalatának továbbadásával terjedhetett el ilyen mértékben.

3.2. Hun-germán korszak.

²⁵ Filológiai Közlöny 1968. 347-363 old. Füzesi M. és Sági K. tanulmánya: "A balatoni szőlőkultúra pannon gyökerei." 351. old. hivatkozás Rapaics Raimund megállapítására.

²⁶ I. a 24. lábjegyzet id. mű 351-352 old. lelet a kora római temetőben talált edényke DA BIBERE felirattal

²⁷ " " " " " 353. old. két kő baranyabánról utalással a pannon szőlőkultúrára

²⁸ " " " " " 353. old. a balácai freskó szüretelési jelenete

²⁹ " " " " " 355. old. szőlőmetszőkés Magyarfalváról és díszítő motívumok : szőlőlevél, fürt, hajtás és gyümölcsöző venyige.

³⁰ I. 24. lj. id. írás 352. old. Aquincumban két mészkőalapú szőlőprés a III. szd. utánból

³¹ I. 24. lábjegyzetben id. mű 359-60 old.: "a VI. sz-i fenékpusztai temető szőlő leletei : szentült venyigedarab... két szentült szőlőmag..

³² Agrártörténeti Szemle 1964. 143-149. old. Kiss Attila írása: 146-147. old. : a szőlőt ábrázoló bronz szíjvégek... 700 és 896 közé keltezhetők ... A Suidas lexicon hiteles forrás, ... a VIII-IX sz-ban a Kárpátmedencében kimutatható a szőlőművelés.

³³ Ethnográfia XCI 1980 Égető Melinda Középkori szőlőművelésünk kérdéséhez 53-78. old.

56. old "a Dunántúl délkeleti részén sikerült kimutatni a magasművelés jellegzetes vinea camerata formáját, amelynek Európában mindenütt antik előzményei vannak.

³⁴ I. 30. lábjegyzet id. írás 148. old. Az első oklevél, az 1002-re datált veszprémvölgyi alapító oklevél már két szőlőművest adományoz a kolstornak.

³⁵ A pécsi Múz. Évkönyve 1939/40 Vajkai Aurél 40. old. A Keszthely-környéki későrómai kacrok a közelmúltban még használatos népi szőlőmetszőkés ősei.

³⁶ I. 24. lj-ben id. mű 353 old. 69.-72. jegyzetek a magyar népi szőlőprések antik eredete.

A germán törzsek ostroma Pannónia és a Kárpátok ellen már a Kr.u.I. évszázadban elkezdődött. Az évezred első századaiban a rómaiak és a szarmaták szomszédságában csak a Dunától északra fekvő területet uralták. (*Markomannok, quadok*) Később a hunokkal osztották meg az uralmukat, akiktől függőségben voltak. A germán időszak jellemzője: *soha egyetlen törzs nem gyakorolt hatalmat az egész Kárpátmedence felett.*

3.2.1. A hunok jelenléte a Kárpátokon belül mindössze kb 80 évig tartott (376-454). A hunok uralma nem terjedt ki az egész Kárpátmedencére (pl a Nyugat-Dunántúlra)³⁷. Maga a hun vezéri törzs az Alföldön, a Tisza mentén helyezkedett el. Kevesebb mint 10000 lovas harcossal rendelkeztek,³⁸ tehát az összlétszámuk 40000 alatt volt. A Kárpátmedence többi részén a hunok idejében tőlük függőségben élő germán törzsek tartózkodtak, amelyeknek *parasztnépek* engedelmesskedtek. Egy másik hun törzs az Aldunától északra, Munténiában³⁹ táborozott. A harmadik hun törzs a Volga és a Don között tartózkodott.⁴⁰ Nehezen magyarázható, hogy rövid történelmi szereplésük és aránylag kis létszámuk ellenére *a magyar nyelv számos szava csuvas-török eredetű* (a hunok nyelve), valamint *népmeséink és mondáink sok hun emléket* őriznek.

3.2.2. A Germán törzsek az ezredfordulótól a VI.sz. közepéig folyamatosan tűntek fel a Kárpátmedencében. Általában legalább két törzs, de néha több is (max 4) tartózkodott a magyar földön. Többnyire egy évszázadon belül el is távoztak.⁴¹ *Létszámuk 20 és 80 ezer között ingadozott.*⁴² A germán törzsek itt létének semilyen nyelvi nyoma nem maradt Magyarországon. A földet nem művelték. A felsorolt néptörzseket "*Herrenvolk*"-ként tartják számon.⁴³ (Lehetséges, hogy a gepidák egy része foglalkozott földműveléssel.) *Eltartóik a Kárpátmedence nem germán parasztjai* voltak. A germán időszakban kb *1 millió* paraszt művelte a földeket a Kárpátokon belül [1.sz. táblázat].

3.2.3. Vulgares. A parasztok nagyszámú néprétegét *először* a "Historia Langobardorum-" ban⁴⁴ említi Paulus Diaconus⁴⁵ és pedig "*vulgares*" néven. A szó

³⁷ Otto J. Maenchen-Helfen :Die Welt der Hunnen. Hermann Böhlau Verlag 1978 Wien. 51. old.

³⁸ Franz Altheim: Geschichte der Hunnen. I.Kt. 367. old.

³⁹ Otto J Maenchen-Helfen I. mű 44. old.

⁴⁰

⁴¹ A Kárpátmedencében megforduló germán törzsek: a kvádok, a markomannok, a szkirek, a herulok, a keleti gótok, a nyugati gótok, a vandálok, a gepidák és a longobárdok. Főfoglalkozásuk fegyveres erőszak: hódítás és rablás volt.

⁴² A legkisebb törzsek (20-30 ezres létszámmal) a szkirek, a herulok és a nyugati gótok pannóniai csoportja, 40-70 ezren lehettek a gepidák és longobárdok és 80000 körül a hun birodalom széthullása után a Pannóniában tartózkodó keleti gótok. A harcosok nem lehettek többen a fenti létszámok egy negyed részénél.

⁴³ Vonatkozó utalások (a földművelést parasztokkal végeztető törzsek nevei *dültbetűsek*) többi között Ludwig Schmidtnél: Die Ostgermanen München 1933. 622-23. old. *longobárdok*, i. mű 544. o. *gepidák* (részben "Herrenvolk"). Walter Pohlnál : Die Gepiden und die Gentes an der mittleren Donau... Verlag der österreichischen Akademie 1980 Wien. *Herulok* 277. old., *Keleti gótok* 285. old.

⁴⁴ Paulus D. Historia Langobardorum I. 16-17.